

SUNUŞ

Önümüzdeki döneme ilişkin en yüksek etkiye sahip olduğu değerlendirilen küresel riskler arasında yer alan salgınlar, iklim değişikliği, siber güvenlik, düzensiz göç gibi toplumsal yaşamı etkileyen güçlükler ile mücadelede sosyal ve beşerî bilimlerin rolü büyüktür. Ayrıca, kalkınmanın sürdürülebilir, kapsayıcı ve dayanıklı olmasının önünde engel teşkil eden güçlüklerin çözümlenmesi için de sosyal ve beşerî bilimlerin katkısı gerekmektedir.

Bahse konu güçlüklerle en güncel örnek yeni tip koronavirüs salgını sürecidir. Bu sürecin aşı ve ilaç geliştirilmesi gibi teknolojik çözümlerinin yanında sosyal, ekonomik ve beşerî ilişkiler açısından değerlendirilmesi, küresel pandemi döneminde ekosistemimizin seferberliğini güçlendirme yaklaşımımızın bir parçası olarak görülmüştür. Bu bilinçle TÜBİTAK bünyesinde "COVID-19 ve Toplum: Salgının Sosyal, Beşerî ve Ekonomik Etkileri, Sorunlar ve Çözümler" başlıklı çağrı açılarak bu konuda projeler desteklenmiştir. Projelerde aile, ekonomi, adaptasyon, toplum psikolojisi, kentsel yaşam, yükseköğretim, uzaktan eğitim, kültür ve sanat gibi pek çok konuya odaklanılmış, çok yönlü araştırma yöntemleri uygulanmış; bulgular ve çözüm önerileri üniversite-sanayi-kamu-toplum dörtlü sarmal iş birliğini temsil eden kapsamlı bir sanal konferans aracılığıyla paylaşılmıştır. Bu projeler, hep konuştuğumuz aşı ve ilaç çalışmaları ile tedavi yöntemlerinin ötesinde pandeminin çok daha kalıcı bir etkisinin ve boyutlarının olacağını düşündüğümüz sosyal etkilerini de yönetebilmeye yönelik politikalara bilimsel temel oluşturmuştur. Benzer bir yaklaşım TÜBİTAK tarafından, ülkemizin coğrafyası itibarıyla kritik önemde olan deprem ve Marmara Bölgesi'nde yaşayan 26 milyon insanın hayatını doğrudan etkileyen müsilağ problemi için de uygulanmıştır.

Bununla birlikte yeni gelişmekte olan ve çığır açıcı nitelik taşıyan teknolojiler, sosyal ve beşerî bilimlerin rol aldığı çok disiplinli çalışmaların varlığı ölçüsünde toplumsal faydaya dönüşebilmektedir. Bu teknolojiler ile elde edilmek istenen faydanın tam anlamıyla hayata geçirilebilmesi için yenilikçi iş modelleri, hukuki ve etik boyutları, ekolojik etkileri dâhil olmak üzere pek çok boyutunun değerlendirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu bağlamda, TÜBİTAK'ın yeni stratejisini tanımlayan birlikte geliştirme ve birlikte başarıma yaklaşımı çerçevesinde sosyal ve beşerî bilimlerin katkısı, çıktı ve etki odaklı süreç yönetiminin bir gereği hâline gelmiştir. Bunun en güzel örneklerinden birisi, yüksek teknoloji alanlarındaki platform ve ağ desteklerimizde, geliştirilen teknolojilerin yaratacağı toplumsal etkilerin eş zamanlı irdeleneceği toplumsal etki projelerinin platformlar bünyesinde yürütülmesinin zorunlu tutulmasıdır. Platformlarda Teknoloji Kazanım Yol Haritası kapsamındaki teknoloji temelli stratejik hedefler ile araştırma programı kapsamında gerçekleştirilecek faaliyetlerin yaratacağı toplumsal etkinin sosyal, ekolojik, kültürel, ekonomik vb. alt boyutları da dâhil olacak şekilde detaylı analizinin gerçekleştirilmesi beklenmektedir.

Bununla birlikte büyük küresel ve ulusal zorluklar, yalnızca teknolojik düzeltmeler sağlayarak değil aynı zamanda zorlukların sosyo-ekonomik ve kültürel kökenlerini ve yapısal temellerini araştırarak; altta yatan bu yapıları ele alan, yansıtan, yeniden çerçeveleyen ve nihayetinde meydan okuyan ve değiştiren çözümleri belirlemeyi hedefleyerek karşılanabilir ve karşılanmalıdır.

Tüm bu hususları dikkate alacak şekilde, yine TÜBİTAK tarafından bu alanda sağlanan yenilikler kapsamında “Sosyal ve Beşerî Bilimlerde Yenilikçi Çözümler Araştırma Projeleri Destekleme Programı” oluşturulmuştur. Program ile sosyal ve beşerî bilim alanında geçmiş dönem verilerinin toplanması, derlenmesi ve anılandırılmasına yönelik her türlü girişimin desteklenmesi, kamu politikalarının geliştirilmesi süreçlerinde bilimsel temellerin oluşturulması ve teknolojik ilerlemelerin sosyal etkilerinin ortaya konulmasına yönelik sosyal ve beşerî bilim araştırma ve geliştirme faaliyetlerinin desteklenmesi amaçlanmıştır.

Öte yandan bilim ve teknoloji alanlarındaki gelişmelerin büyük bir hız kazandığı günümüzde, toplum ve bireyler olarak hem bu gelişmelere onları takip ederek ayak uydurmamız hem de katkıda bulunmamız gerekmektedir. Bilinçli bir toplumda herkesin hayatın içindeki bilimi belirli bir düzeyde kavraması ve bilim okuryazarı olması beklenmektedir. Bilim ve toplum faaliyetleri, halkın olaylara bilimsel bir bakış açısıyla yaklaşması, dolayısıyla önyargılardan uzak, bilimsel bilgilere dayalı doğru kararlar vermesini sağlayan bilim okuryazarlığını yaygınlaştırma adımlarının ana mecrası hâline gelmiştir.

Doğa eğitimlerinden kutup şenliklerine kadar bilim ve toplum faaliyetlerinin öncülüğünü yapan TÜBİTAK, ülkemizde bilim ve teknoloji farkındalığını artırmakta; Türkiye'nin bir bilim toplumu ve teknoloji üreten bir ülke olmasına katkı sağlamaktadır. Bunun için de “Bilim herkes içindir!” şiarıyla toplumda bilimsel yaklaşımın benimsenmesine, hayatın içindeki bilimle ilgili farkındalığın artırılmasına, bilim, teknoloji ve yenilik kültürünün geliştirilmesine, yaygınlaştırılmasına ve Türkiye'nin bir bilim toplumu hâline gelmesi için yapılması gerekenlere odaklanmaktadır.

Kuruluşunun ilk yıllarında Bilim ve Teknik dergisi ile popüler bilim yayıncılığına başlayan TÜBİTAK, süreç içerisinde sırasıyla Popüler Bilim Kitapları, Bilim Çocuk Dergisi, Meraklı Minik Dergisi ve bir dijital popüler bilim yayını olan Bilim Genç'i hayata geçirmiştir. Popüler bilim yayınları ile farklı yaş gruplarından geniş kitlelere ulaşarak yarım asırdan fazla bir süredir bilim ve toplum arasındaki bağlantıyı kuran TÜBİTAK, yayımladığı dergiler, kitaplar ve dijital yayınlar ile araştıran, sorgulayan, merak eden bilim okuryazarı nesillerin büyümesine katkı sağlamaktadır.

Bu kapsamda Sosyal Bilimler Ansiklopedisi, 700'e yakın bilim insanının katkısıyla ile hazırlanmıştır. Kendilerini kutlarız. Ansiklopedi'de yer alan 1100'den fazla maddenin içerikleri doğrudan madde yazarlarının konuya ilişkin birikimlerini ve değerlendirmelerini yansıttığından maddelerin seçimi ve içeriğinde kurum anlayışı aramak doğru olmayacaktır.

Fikrin doğuşu, gerçeğe dönüşmesi ve eserin vücuda getirilmesi konusundaki emekleri için Sayın Başeditör'e derin şükranlarımı sunarım. Çalışmanın iş birliği içerisinde yürütülmesini ve sonuçlanmasını sağlayan Sayın Koordinatöre ve emekleri için Konu Editörlerine teşekkür ederim. Özenli ve değerli çalışmaları için TÜBİTAK Bilim ve Toplum Başkanımıza ve Popüler Bilim Kitapları Genel Yayın Yönetmenliğinde görev yapan mesai arkadaşlarıma ayrıca teşekkürlerimi sunar, ortaya çıkarılan temel eserin daha sürdürülebilir çözümlerle geleceğe yönelik çok disiplinli yaklaşımların artırılmasını ve bilimsel gelişmelere katkı sağlamasını temenni ederim.

Prof. Dr. Hasan Mandal
TÜBİTAK Başkanı